

Vidga normen-podden

Avsnitt 4: Konsekvenser av vithet på arbetsmarknaden

Har du funderar över svensk vithet? I ett land som Sverige där vi lider av färgblindhet har vi svårt att prata om ras. Vi använder i stället maskrande ord som till exempel etnisk svensk, som egentligen betyder en vit svensk eller invandrare som betyder en icke-vit svensk. Svenskhet blir det vi kopplar till vithet men vad är då den svenska vitheten?

MUSIK

Du lyssnar på Vidga Normen-podden. En podd där du får följa med mig Fatema Vanat och Mona Nechma genom en resa där vi öppnar upp för kunskap, funderingar och kanske väcker lite känslor för att utmana och vidga normen kopplat till hudfärg. Det är Länsstyrelsen i Stockholm och Europeiska socialfonden som står bakom podden.

MUSIK

FV: Hej Mona!

MN: Hej Fatema!

FV: Då är det återigen dags för ett avsnitt av Vidga Normen-podden.

MN: Ja, och vi ska prata om vithet eller rättare sagt, eller mer specifikt sagt, svensk vithet.

FV: Ja, riktigt intressant ämne i dag faktiskt.

MN: Ja, har du tänkt på svensk vithet?

FV: Ja, det har jag nog. Jag funderar på om jag kan ge något exempel. Jag gillar ju att resa väldigt mycket och när jag åker utomlands och oftast presenterar mig som svensk, för det kanske många känner igen sig i att när man är någon annanstans, utanför Sverige så känner man svenskheten ännu mer i sig så blir många väldigt ställda och konfunderade över att jag säger att jag är svensk som en brun person och många gånger ifrågasätter det. Så det har funnits gånger jag har fått visa mitt pass till exempel där det står att jag är svensk och född i Sverige. Jag har också haft gånger där jag har gått igenom tullen till exempel och tullpersonal har ifrågasatt mitt svenska pass och varför jag inte har ett uppehållstillstånd eller någonting i det passet och inte velat låta mig gå på plan och så där. Så att, ja, jag tycker att för mig har svenskheten eller vithet kopplat till svenskhet blivit mycket mer påtagligt när jag har varit utomlands faktiskt.

MN: Ja, och det är ju intressant att prata om just vitheten i relation till vad vi kopplar eller svenskhet och vithet och vad vi kopplar till det, vad vi sätter i vitheten och i svenskheten. Det är ju väldigt kopplat till normer.

FV: Ja, helt kopplat till normer skulle jag säga.

MN: Ja, och egentligen specifikt vithetsnormen.

FV: Vad är vithetsnormen, Mona?

MN: Jamen man skulle väl kunna beskriva vithetsnormen som någon form av verktyg som vi, jamen som vanliga människor använder i vardagen där vi placerar människor i ett vi, som oftast då är vitheten eller som alltid är det och ett dom som är då icke-vitheten. Vithetsnormen kan man väl säga är

måttstocken för vad vi tänker är vithet. Sedan kan man ju också tänka sig att vitheten är någonting som är osynligt men som fortfarande finns överallt för att det alltid är det vi jämför oss mot eller mäts mot.

FV: Men därför tänker jag att det är extra intressant att vi har med oss dagens gäst Tobias Hübinette.

MN: Ja, och Tobias har ju forskat om saker som rör kritisk ras- och vithetsforskning, visuella studier och postkolonial teori, kulturstudier och kritisk teori, adoptions- och migrationsforskning och Asienforskning. Det är många titlar.

FV: Det är väldigt många områden och jag tänker att han kommer att besitta en väldigt, väldigt stor kunskap inom det här kring vithet.

MN: Verkligen.

MUSIK

FV: Idag har vi med oss Tobias Hübinette som är docent i interkulturell pedagogik, lektor i pedagogiskt arbete och lärare i interkulturella studier och i svenska som andraspråk. Välkommen hit Tobias!

TH: Tack så mycket.

FV: Hur känns det att vara här?

TH: Ja, det känns jättebra. Jag känner mig redo att prata om de här frågorna som vi ska avhandla i dag så det är jättebra bara.

FV: Vad roligt. Kan du berätta lite om dig själv?

TH: Jag jobbar som lärare och forskare vid universitetet i Karlstad men jag bor här i Stockholm då så att jag pendlar emellan och jag har genom åren ägnat mig väldigt mycket åt frågor som rör ras och vithet i svensk kontext. Så det är inte i USA eller andra länder även om jag så klart håller mig uppdaterad om vad som händer där också. Så det är det som jag håller på med i första hand kan man säga, både som lärare och forskare.

FV: Just det.

MN: Och vad är kritisk ras- och vithetsforskning?

TH: Ja, man kan säga att det är ju inte så många som sysslar med det för det första i Sverige då. Det är ju helt enkelt att försöka använda ett tänk och ett perspektiv som är mycket vanligare i andra länder och inte minst kanske i den engelsktalande världen, men på Sverige. Så då skulle man kunna kalla det kritisk svensk ras- och vithetsforskning för att markera att det just handlar om Sverige och i huvudsak dagens Sverige. Det är egentligen inte svårare än så att det finns genusvetare som har fokus på kön och genus och det finns mansforskare som har fokus på maskulinitet så går det också att ha samma typ av fokus på ras och man kan säga etnicitet också och vithet då.

MN: Varför ska man då prata om ras? Varför är det viktigt?

TH: Ja, det är en bra fråga och varför just i relation till dagens Sverige är väl då kanske följdfrågan eller resterande delen av frågan.

FV: Precis.

TH: Ja, det finns väl flera orsaker. En är väl historisk och det kanske jag kommer att komma in på och då handlar det om att även Sverige naturligtvis en gång i tiden och då tänker jag på i början och mitten av 1900-talet och även i och för sig 1800-talet tänkte i ras såsom hela västvärlden gjorde på den tiden och kanske än mer än andra länder i västvärlden på ett väldigt speciellt svenskt sätt. Det andra är ju att

Sverige i dag liksom övriga västvärlden sett till befolkningssammansättningen utan tvivel är ett av de mest mångfaldspräglade länderna. Det hette gärna tidigare åtminstone att Sverige var ganska homogent så man ju gärna, långt in i slutet på 1900-talet och ja, till viss del kanske det stämmer även om det också är något som upprepas sådär nästan slentrianmässigt. Men oavsett det så är det ju inte så idag på något sätt utan i dag består en stor del av Sveriges befolkning av invånare som åtminstone jag betecknar som icke-vita. Den delen av befolkningen är också den som är mest marginaliserad i siffrornas värld men även i alltså alla möjliga sammanhang. Därför så är det också relevant att prata om ras även i dagens Sverige.

MN: Vad var det som fick dig att börja forska inom just det här området?

TH: Ja, jag är då adopterad från Sydkorea så jag tillhör den här, ja en väldigt stor grupp, runt 60 000 som är utlandsadopterade och de flesta av oss är ju från länder utanför Europa då och tidigare så ägnade jag mig mer åt att forska om just adoption och adopterade exempelvis när jag var doktorand och så. Då märkte jag att, det här är ju inte jätte längesen men det är ett tag sedan, låt säga att det här är 00-talet kan vi kalla det då, alltså den här sidan av årtusendet men under 00-talet och då var jag involverad i en ny typ av forskning där adopterade började dyka upp i studier där man gjorde jämförelser låt säga adopterade och invandrare och där det blev väldigt tydligt att just när det gäller gruppen adopterade så går det ju att renodla den gruppen utifrån ras, så det var väl så jag egentligen kom in på de här frågorna kan man säga, via adoptionsforskning på något sätt.

MN: Vad betyder det att det är en grupp som man liksom renodlat kan koppla till?

TH: Ja, det är ju alltid så att om man nu pratar liksom om de som invandrat som vuxna, som låt säga tonåringar eller vuxna, en del är ju till och med 80 år som invandrar, anhöriginvandrar och så, det är ju personer som i stort sett aldrig kommer att lära sig svenska flytande för att det är ett svårt språk och de flesta talar språk som är väldigt skilt från svenska språket och det är också en massa annat som skiljer de här personerna, specifikt då första generationen. Det händer att de kanske har en annan typ av klädskick, att de äter en annan typ av mat och så vidare. Så är det ju inte med adopterade utan där är det ju helt renodlat utseendeaspekten ras och det är därför den gruppen blir intressant att titta på då för att det är väl kanske den enda gruppen där det förhåller sig så att det är inget annat än just ras som skiljer adopterade från, låt kalla det den infödda majoritetsbefolkningen.

FV: Du pratade lite om att forskningsfältet kring kritisk ras och vithetsstudier är ganska litet och speciellt i Sverige. Kan du berätta lite mer generellt om forskningsfältet. Hur ser det ut, dels i Sverige men kanske också utomlands? Varför är det så litet i Sverige?

TH: Om man ska sammanfatta det kan man väl säga att det dyker upp ett antal avhandlingar i slutet på 90-talet som väl får betecknas vara de första då och som introducerar inte minst termen vithet och kanske inte ras, utan snarare rasifiering eller rasialisering, det är upp till var och en hur man vill översätta det, det är ju racialization på engelska då och det kommer egentligen från Storbritannien. Sedan fortsätter ett antal forskare, om vi bara pratar forskarvärlden, då att använda sig av rasifiering och vithet och vithet kanske mer än rasifiering och framförallt vithet mer än ras och sen är det svårt att säga om det finns några toppar så där utan det är snarare spridda skurar eller hur man ska uttrycka det. Det är inte någon stor tendens men det finns absolut avhandlingar som kommer idag som använder sig av de här termerna också så det finns ju en acceptans idag skulle jag vilja säga, inte minst för att prata om vithet, inte så mycket att prata om ras för att sammanfatta läget idag.

MN: Men om vi bara gräver djupare i just vad rasifiering är får någonting och när man började prata om det. Berätta!

TH: Ja, nämen det är 90-talet då, i slutet på 90-talet som begreppet introduceras av en kulturgeograf som heter Irene Molina och sedan är det andra som har byggt på kan man säga då. Det är ju ett begrepp, racialization, då på engelska och det är ju brittisk engelska så det är Storbritannien som dyker

upp bland brittiska forskare som försöker förstå det nya Storbritannien som växer fram efter imperiets nedmontering när det börjar komma invandrare från de gamla kolonierna och när det börjar bli en större mängd framförallt av invandrare och det är ju 70-talet kanske man kan säga då, 80-talet. Då används den här termen lite annorlunda än vad den använts, såsom den används i dagens Sverige, då är det mer ett sätt att beteckna att vissa delar av det Brittiska samväldet har rasifierats, exempelvis har kanske vårdsektorn, jag vet inte om det är så ens men det skulle kunna vara det, för att en ganska hög procent med kanske bakgrund i Afrika och Asien jobbar inom den sektorn då. Den här termen, alltså bakgrunden till termen är ju skulle jag vilja säga att de brittiska forskarna vill någonstans inte riktigt importera det amerikanska sättet att gå direkt på ras utan de skapade då den här termen liksom, som på svenska blir rasifiering och idag är det ju den folk i Sverige använder. Det är ju väldigt få som pratar om ras, alltså som eget ord, jag gör ju det och en del andra men det är inte särskilt många utan använder folk i Sverige, svensktalande vare sig de är forskare eller inte, ett ord som innehåller, för det är ju grundordet ras, så är det rasifiering i dag och då är det ju inte minst i relation till personer som jag kallar icke-vita, jag kan absolut också säga rasifierade, det är ok för mig också men det är så det används, det är så det kommit att användas. Det är inte riktigt så i andra länder, utan det har liksom blivit en egen svensk historia det här att man i Sverige i dag bland svensktalande när man pratar svenska då pratar man om icke-vita som rasifierade. Så det är väl kan man säga historien bakom det här.

MN: I dag är det ju många som också pratar om liksom rasifiering som en process .där vi tolkar varandra och att det egentligen, alltså att så här att man kan tänka sig att det rätta sättet att använda begreppet rasifiering är att säga att en person rasifieras som vit eller rasifieras som icke-vit men att det är mycket liksom i folkmun nu används som ett begrepp för att beteckna icke-vita personer.

TH: Ja, rasifierade säger folk och det blir ju som substantiv då i stället för att kanske säga, för länge sedan i Sverige sa man ju bara invandrare och alla visste att det var den gruppen.

MN: Och det gör man väl till viss del fortfarande?

TH: Ja, visst, visst så är det, så har det blivit.

FV: Blir det någon skillnad i begreppen då ras och rasifiering?

TH: Ja, det är ett sätt kanske att liksom använda ordstammen ras men utan att säga ordstammen. När vi säger ordet ras på svenska så reagerar svensktalande väldigt starkt men i dag har ganska många ändå accepterat att det går att säga rasifierade. Det är lite speciellt att det har blivit så just det svenska språket och det finns säkert alla möjliga anledningar till det men det ord som väcker starka känslor det är inte vithet utan det är just ras och ras mycket mer än rasifierad, helt klart.

FV: Men vad betyder då vithet och varför är det viktigt att prata om vithet?

TH: Vithet är ju då ett sätt att prata om mer än bara vita människor, vita personer som på något sätt bara anses vara vita. Det är ju ett sätt att liksom abstrahera det ungefär som att det går att prata om maskulinitet och inte bara prata om personer som betraktas som män. Det är en väldigt akademisk term får man ju säga. Beroende på land och beroende på kontinent och region också så har vithet växt fram på lite olika sätt kan man ju säga. I Sverige så finns det absolut kopplingar till liksom övriga västvärlden, det gör det ju så klart i och med rasforskningen, rastänkandet under 1800-talet och så vidare. Just på 1900-talet så blev just den specifikt svenska vitheten just väldigt specifik. Det är därför det inte alltid går att överföra en förståelse för svensk vithet jämfört med låt säga med italiensk vithet eller portugisisk vithet. Det skulle kunna vara vithet i Zimbabwe och så vidare. Så när man pratar om vithet måste man också alltid vara medveten om att vithet ser annorlunda ut i olika länder även om det som sagt finns en global eller panvästerländsk bakgrund till det hela så är det något specifikt med just den svenska vitheten.

MN: Vad är det som är speciellt med den svenska?

TH: Ja, om man går tillbaka till 1700-1800-talen så var det väl ingen som egentligen tänkte på svenskar som något speciellt men i och med att ett antal svenskar, forskare, spelade en avgörande roll för rasbiologin eller rasforskningens framväxt när ras blir en vetenskap kan man säga då. Vi vet ju att det inte är det men det var ju vad man ansåg då på 1800-talet så växer en föreställning fram om just majoritetssvenskar eller vita svenskar som att de är vitare än andra vita i världen. Den föreställningen den växer fram under en tid när Sverige är ganska homogent men det finns ju ett antal minoriteter då, samer exempelvis i norra Sverige men det är mycket i relation till de minoriteterna för då finns det inte riktigt några invandrare i Sverige.

MN: Men då var liksom Sverige med och skapade den här bilden om liksom den svenska vitheten under tiden som Sverige var ledande i rasbiologin.

TH: Ja, svenska forskare bidrar till hela rastänkandet i hela världen, västvärlden fast västvärlden är världen på den tiden eftersom västvärlden eller Europa styr liksom världen genom kolonier och så. De svenska forskarna var ledande i att göra hela idén om ras till en vetenskap i den meningen att det de svenska forskarna kom att bli världsledande på det var att mäta människors kroppar och man gjorde det väldigt empiriskt. Det var inte så att man satt och gissade sig till att det folkslaget de är vita och dom är inte vita utan det var väldigt liksom, i dag tycker vi det är helt knasigt att man mätte människors kroppsdelar och liksom hårfärger och allt vad det kunde vara, hudnyanser och så. Med det var det de svenska forskarna gjorde och genom att göra det så gick det att säga att svenskarna var mer vita än andra för att de hade en viss typ av kroppsmaßt, det låter jättekonstigt det här och helt absurt i dag men det här är lite mer än hundra år sedan och det var någonting som hela världen egentligen accepterade. Det var ingen som egentligen, ja det kanske fanns några som ifrågasatte det men i stort sett så var alla överens om att människor i norra Europa med svenskarna i spetsen var liksom supervita om man säger och det tyckte även amerikaner exempelvis och australiensare, kanadensare. De latinamerikanska staterna tyckte i stort sett likadant. Det var det som gjorde att den svenska vitheten blev så exceptionell och speciell helt enkelt. Den sticker liksom ut, den är mer vit än andra vitheter om man säger. Den är vitast av alla vitheter.

FV: Jag tänker du pratar om att man mätte och man kanske hade en biologisk ras då.

TH: Ja, det var det också.

FV: Vad blir då skillnaden mellan hur man tittade på ras då och hur man ser på ras i dag? Många pratar om en socialt konstruerad ras i stället. Vad är skillnaden mellan det?

TH: Ja, det är det biologiskt. På den tiden hade man ju inte så bra koll på gener det var liksom någonting som kom senare. Det de hade att tillgå var människors kroppar och även skelett, alltså kvarlevor av människor, det gick att mäta skallar och sådär. Man kan ju mäta armlängd och benlängd på skelett också. Det var liksom det de sysslade med för att det var det man kunde komma åt på den tiden. Gener och det kommer lite senare och förstå hur det funkar. Just när genforskningen tar fart på riktigt efter andra världskriget, när man liksom började förstå att det här hur vi ser ut till det yttre bara är liksom halva sanningen om det ens är halva. Det finns så mycket mer och det är inte liksom vad som är det inre i form av inälvor och sådär utan det är generna jag talar om nu då, det som styr hur vi ser ut till det yttre. Då kan man säga att det här gamla liksom rastänkandet då man mäter människors liksom utseendetyper och så den försvinner bort och dör ut egentligen på 60-70-talen för det blir helt meningslöst att hålla på så. Men det som sen tar vid då när vetenskapen på något sätt kastar ut den gamla rasforskningen, kanske låt säga 60-talet, det blir ju att föreställningar om ras överlever bland om vi säger vanligt folk, människor i västvärlden men också utanför väst. Föreställningar om vem som är vit finns ju också i Indien, i Nigeria, i Brasilien, inte bara i väst då. Kina, alltså hela världen har på något sätt anammat ett tänk kring liksom olika raser och olika utseendetyper och så. I dag kan man ju säga att vi lever i ja, men sen finns det också ett annat arv som spökar och det är ju att de här utseendedragen, olika utseendedrag som vi alla har på grund av alla möjliga skäl klimat och sådär, de

har ju också ofta kommit att kopplas samman med olika karaktärsdrag, föreställningar om att ja, svarta afrikaner har vissa mentaliteter till och med som inte andra har och som generellt då ofta är sämre än de som vita européer har. Så det är liksom ytterligare sådant där arv som vi lever med i dag. Det här med att prata om ras som social konstruktion det kommer ju väldigt sent det är låt säga 70-talet och det är ju då i mångt och mycket då när progressiva forskare, ja snarare till och med vänsterforskare försöker få bort den där termen ras och ersätta den med etnicitet. Så att säga att ras är en social konstruktion det tror jag är, det måste alla göra som säger ordet ras i dag och det har jag inget emot att göra heller men det är också delvis en förenkling för att återigen, vanligt folk vad det nu är, icke-vita författares litterära texter och även självbiografiska texter som började komma ut redan på 60-70-talen där blir det tydligt att den erfarenheten absolut har funnits, det vill säga, nu säger jag ju icke-vita och andra säger rasifierade, jag kan också säga rasifierade men på den tiden om vi går tillbaka till 70-80-talen när de grupperna var rätt små i Sverige, det var inte särskilt många men de fanns här då så fanns det andra beteckningar som alldeles uppenbart använde sig av de här grupperna själva och även vita svenskar använde dem ibland som skällsord för att sätta ord på den gemensamma erfarenheten och det jag tänker på allra mest är ju så klart svartskalle. Det har funnits många sådana här fula ord då blatte, det var kanske mera 90-tal, svartskalle kanske var 70-80-tal. När man tittar på de här litterära texterna som ju kom ut på den tiden så är det ju helt uppenbart att personer som exempelvis har bakgrund i Nordafrika eller i södra Afrika eller i Asien, Mellanöstern och även Balkan, Grekland, Jugoslavien inte minst, Latinamerika naturligtvis, de upplevde helt, det står helt klart liksom, de upplevde på den tiden att de hade likartade erfarenheter för att de inte sågs som vita. Där dyker som sagt då de här benämningarna upp som ofta börjar som fula ord på de här grupperna men som sedan då används i brist på annat.

MN: Kan vi prata om kollektiva erfarenheter av icke-vitas kollektiva erfarenheter i arbetsmarknaden?

TH: Ja, det tror jag eller jag tycker i alla fall det. Där är det ju återigen för att liksom referera till de här siffrorna dom som det går allra sämst för, ja vi måste ju kunna prata så även om det kan låta nedsättande, men dom som det går allra sämst för är de som har bakgrund i Afrika och Asien. Så är det alltid. Det är i stort sett på samma nivå även om i mån av det här med bakgrund så (ohörbart ord) Afrika, de är generellt lägre men det är inte alltid så då utan det är Afrika och Asien och Asien är i huvudsak Mellanöstern, det är viktigt då att poängtera, Västasien blir det då, ja Mellanöstern, västra Asien.

MN: Men när vi pratar om liksom att det går sämst för dem vilka parametrar pratar vi om? Löneutveckling, det har vi ju pratat lite tidigare om i podden, chefsposition, makt eller så här.

TH: Ja, allting som går att mäta eller att överhuvudtaget ha ett jobb eller inte bara där är skillnaderna astronomiska. 25-30 procent av dem som har bakgrund i Afrika och Asien är alltså arbetslösa jämfört med kanske 2-3 procent av infödda, vita svenskar och kanske något förhöjt möjligen då bland vita européer, 5 då kan vi säga 5-6, men absolut inte 25-30. Så det är sådana enorma skillnader, arbetslöshet, inkomstnivå, privatekonomisk standard för att förenkla vad det handlar om och absolut också chefspositioner, om man har ett fast jobb eller inte, om man jobbar heltid eller inte, vilken typ av yrke man jobbar med, om man jobbar med kroppen eller om man sitter vid dator för att förenkla det och därför inte behöver jobba med kroppen, då blir man inte utsliten. Den typen av skillnader går igen hela tiden.

FV: Hur kommer det sig då, du pratar om att historiskt sett så har Sverige varit ledande i forskning kring ras och liksom det här mätandet av kroppar och så vidare och inom det området var Sverige ledande till i dag där många länder och Sverige själv som land ser sig som väldigt inkluderande och öppet land man har liksom en generös diskrimineringslagstiftning, en generös flyktingpolitik kan många tycka. Hur kommer det sig då att man har den bilden av Sverige i dag men att arbetsmarknaden ändå ser ut som den gör?

TH: Nej, det är ju en paradox och det korta svaret det blir långt igen då. Det korta svaret är att det här gamla rastänkandet det ebbat ut på 60-talet det är alla överens om det är liksom ingen som ifrågasätter det. På 70-talet så kommer något annat och det är väl, för att ge det ett namn så kan vi kalla det det antirasistiska Sverige som på något sätt är för mångfald, för invandrare och minoriteter, mot rasism mot diskriminering och där är vi ju i dag. Det är fortfarande så att det är liksom ytan. Så tänker folk om Sverige och svenskar utanför Sverige, så tänker folk ute i Europa så tänker våra grannländer om oss. Svenskarna de är emot rasism, tänker de. De tar emot invandrare, de har lagar, de har en integrationspolitik som hjälper invandrare, de ger bidrag till invandrare, de har projekt som riktar sig till förorterna där invandrare bor. Det stämmer ju, det är ju sant men samtidigt ser det ut som det gör på arbetsmarknaden och även i andra sammanhang, bostadssegregationen, utbildningsnivå, precis samma historia där. Personer med bakgrund i Afrika och Asien halkar efter hela tiden och hur kan det liksom vara så samtidigt? Ja, det är ju liksom Sveriges hemlighet på något sätt, hemlighet, det är Sveriges skam kanske. En del pratar ju om det så också. Politiker, alla i dag är medvetna om att det är en jätteparadox, för att verkligen ta till superlativ, världens mest antirasistiska land är samtidigt eller i alla fall västvärldens mest antirasistiska land är samtidigt ett av västvärldens mest, ska jag säga det försiktigt, rassegmenterade land. Det säger jag för att det går inte att säga att allting beror på rasism och diskriminering men det är segmenterat i den meningen att som sagt 25-30 procent av invånare med bakgrund i Afrika och Asien är arbetslösa jämfört med 2-3 procent av infödda, vita majoritetssvenskar och min förklaring för att liksom förstå det här det är att det finns ett arv ifrån 1900-talet som spökar här och det arvet det handlar just om den svenska vitheten, föreställningar om vem som är svensk för det är samma sak som att vara vit. Sen är det inte bara där, det finns också en massa andra faktorer som gör att det har blivit så här, alltså att de här siffrorna är så extrema just i Sverige men det är en av förklaringarna och det är den förklaringen som jag då gräver i. Sedan får andra gräva i andra förklaringar. Det kan finnas alla möjliga förklaringar. Det kan finnas förklaringar som varför inte att vissa invandrargrupper från Mellanöstern består till stora delar av flyktingar och många av dem flyktingarna kan absolut ha trauman med sig som gör att det är tuffare i livet. Det är säkert så men det är inte hela förklaringen det heller. Det är det debatten hela tiden handlar om. Vad beror de här siffrorna på? Jag gräver då i det här med vithet och ras.

FV: Jag tänker att, och det har du varit inne på nu, att den svenska vitheten och att Sverige har under nu några decennier börjat gå mot ett mer mångkulturellt land. Vad tänker du skulle vara den nya svenskheten om du fick definiera svenskheten i dag? Hur skulle du göra det?

TH: Det som jag då liksom menar krävs när det gäller just i relation till svenskhet och vem som får ingå i svenskheten till fullo, för det är det det handlar om, till fullo och inte bara ibland och inte bara på nåder utan till fullo alltså med självklarhet så att det inte ens behöver sägas nästan. Det är det ögonblick som jag går och väntar på. Då handlar ju det om att personer som inte betraktas som vita, alltså icke-vita också ses som självklara svenskar. Det är ju möjligt att vi är på väg däråt, det är mycket möjligt att det är så men vi är inte riktigt där än. Det vet ju alla, och inte minst vet alla vad icke-vita svenskar är och särskilt de kanske som pratar svenska flytande. Det är ju en väldigt stor grupp i dag som har växt upp i Sverige och från barnsben eller de är födda och uppvuxna här men har invandrade föräldrar och pratar svenska helt flytande. Många har till och med svenska namn men ändå så vet de ju att de inte till fullo och alltid är självklara svenskar.

MN: Har det skett någon förskjutning mellan hur man pratar om vithet nu och förut? Vi pratade lite i förra avsnittet om språk, eller det var några avsnitt sedan, och om att det har skett en väldigt stor kunskapsproduktion nu de senaste tio eller lite mer åren och att det är många begrepp som blivit väldigt tillgängliga. Vad tänker du? Har det liksom skett en förskjutning hur vi använder orden?

TH: Tänker du på sådana ord som afrosvensk?

MN: Ja, eller vithet också.

TH: Jovisst, det har ju blivit lättare att prata om frågor som, alltså när vi pratar om vithet pratar vi egentligen om ras men det är lättare att prata om vithet i Sverige för när vi pratar om ras så, det går inte än, utan vi får prata om ras genom att prata om vithet. Så har det blivit. Visst är det så det har ju skett ett genombrott av nya beteckningar som i många fall också är självbenämningar. Afrosvensk är ett sådant exempel och många som växte upp i Sverige som tillhör vissa invandrargrupper har ju också anammat liknande beteckningar. Det kanske snarare är föräldragenerationen som kallar sig iranier i dag men ganska många som växte upp i Sverige med föräldrar från Iran skulle snarare säga att de är svensk-iranier med självklarhet idag och det de gör när de säger sådana saker, när de använder sådana beteckningar, många muslimer skulle säga att de är svenska muslimer, inte bara att de är muslimer. Föräldrarna säger kanske bara att de är muslimer men många som har växt upp i Sverige säger att de är svenska muslimer och så vidare. Det de gör när de gör så det är att de gör anspråk på att de är svenskar men de är också något mer så klart än svenskar men de är inte mindre svenskar bara för det. Så är det ju nu att det liksom på något sätt pågår någon slags, man kan säga att det pågår en kamp kanske om svenskheten, vad den ska innehålla och vilka som ska få vara med i den och den kampen kanske aldrig blir avgjord för den kommer alltid liksom att bölja fram och tillbaka men den pågår ju och den har flyttat fram, alltså de som gör anspråk på svenskheten, icke-vita svenskar eller jag kan kasta in den gruppen med, icke-kristna svenskar också, har flyttat fram positionerna utan tvivel de senaste åren.

FV: Men det känns ofta som att, alltså jag är ju mycket inne på identitet och identitetsbyggande och hur man skapar identiteter hos människor och sin egen identitet. Som rasifierad så blir man oftast bara en identitet, alltså du blir oftast bara din ras eller din etnicitet medan man har ju jättemånga lager av identiteter. Alltså jag är, alltså man kan vara troende, man kan vara ett kön till exempel, man kan vara ...

TH: Styrka.

FV: Ja, men precis alltså. Man kan vara från ett annat land och ha den identiteten, alltså det finns så många lager av identiteter men att oftast så blir man som rasifierad bara liksom mätt utifrån en identitet.

TH: Jo, men så är det ju. Det gäller väl alla grupper som är underordnade eller i minoritet, så är det ju. Det är lättare att se mångfalden och heterogeniteten i en majoritetsgrupp än i en minoritetsgrupp som då bara blir minoritet och då är det bara det som liksom alla ser så till den milda grad att de själva ibland går in i det och liksom glömmer bort att de är allt det här andra också. Visst!

FV: Jag har funderat på det där jättemånga gånger. Det är en sådan sak att jag är så pass många lager av en människa och alla människor är så pass många lager men oftast många rasifierade blir ju som ett kollektiv, liksom ihopklumpade av att man är just rasifierad eller ifrån ett visst land eller liksom har ett visst utseende.

TH: Visst, visst, medan de själva är väl medvetna om den otroliga mångfald som finns inom gruppen. Alltså i stort sett alla länder på jorden är ju exempelvis mångkulturella i sig. Är du från Turkiet så vet du att, alltså du kan kalla dig turk när du träffar majoritetssvenskar för det är ju det folk tänker om dig att du är turk men alla som är från Turkiet vet att det är en otrolig mångfald. Du kan vara allt möjligt om du kommer från Turkiet, du har ett turkiskt pass, det är vad du har gemensamt men du kan vara kurd, du kan vara majoritetsturk, du kan vara kristen och så vidare. Det är bara ett exempel av många länder där det är så.

FV: Jag tänker att vi går tillbaka lite till arbetsmarknaden. Vad tänker du att, vad skulle effekten bli om arbetsgivare började förändra sitt tänk kring vithet?

TH: Ja, nämen det är ju redan så att, alltså om man tittar på siffrorna, så är det ju vare sig det är medvetet eller omedvetet så är det ju så att det är oerhört, ja, jag har som sagt inga problem att använda ordet ras, så jag säger det igen rassegmenterat, och segmenterat kan man säga om man vill

prata vanlig svenska, skiktat då, ras-skiktat, det är ju det i den meningen att, jag kan ta vad som helst, men vissa yrken är otroligt överrepresenterade av personer med utomeuropeisk bakgrund till exempel, städare exempelvis, servicebranschen i stort, stora delar av restaurang- och hotellbranschen, de lägre befattningarna. Om man då tittar på chefspositioner så är det precis tvärtom. Då är det verkligen jättevitt så till den milda grad att det går nästan inte att föreställa sig hur det kan bli så. Jag tror att det handlar om bara några få procent chefer, oavsett bransch, som har utomeuropeisk bakgrund och som jag då skulle kalla icke-vita. Någonstans så syns det ju redan men om sedan då arbetslivet skulle bli medveten om det här så gissar jag att det liksom skulle bli i form av att börja sätta ord på att det redan ser ut så här. För det ser ut så här mycket mer i Sverige än i andra västländer, det är det som liksom är det speciella. Det är klart att arbetslivet utan tvivel och dess parter alltifrån arbetsgivarorganisationer, fackföreningar, det finns ju hur många intresseorganisationer som helst som handlar om arbetslivet i Sverige, det är klart att är det någonstans det skulle vara relevant att prata om ras och vithet så är det ju där, det är klart att jag tycker det.

MN: Om vi stannar upp just vid det här om medvetenheten eller egentligen omedvetenheten ja, men så här som icke-vit person så är man ju, eller jag upplever det i alla fall, jag är väldigt medveten om att jag är en icke-vit person liksom och att jag ser, jag reagerar när jag ser att det bara finns vita i en styrelse eller en ledningsgrupp eller så där. Men det är många som också pekar på att när man tillhör vitheten så är man någonstans blind för sin vithet eller liksom omedveten om sin vithet för att den är så, det är som du säger att man kanske inte har behövt reflektera över det förrän kanske en två gånger i sitt liv eller så där medan man som icke-vit blir konfronterad med sin icke-vithet hela tiden, sedan man var liten liksom. Hur medvetandegör man någonting som personer med makt inte ser?

TH: Ja, men det har ändå funkade med kön och maskulinitet trots allt och det har ju varit en lång resa det också och då har det ju handlat om att den svenska kvinnorörelsen har pushat så hårt att det till slut inte blev möjligt att inte prata om det. Det går att prata om det som en modern historia faktiskt. Det var alltså på 90-talet som Sverige införde könsstatistik och vi var först i världen med att lagstifta om det vilket betyder att alltid när statistik presenteras i Sverige så är det alltid två tabeller, män och kvinnor. Sedan kan det ibland vara utrikes födda och inrikes födda också men det är det inte i dag lag på. Det det är lag på är att det måste vara män och kvinnor när man visar statistik i Sverige. Det betyder ju att alla, både män och kvinnor, från och med 90-talet har fått siffror på hur det ser ut för att Sverige är också väldigt könssegmenterat eller köns-skiktat lika mycket som att det då är rassegmenterat eller ras-skiktat, det vill säga vissa yrken är ganska överrepresenterade av kvinnor och omvänt av män och när det gäller chefspositioner så är det fortfarande män överst. Så det gick ju att göra det även om det var ett stort motstånd och det gjordes ju med hjälp av siffror för det är det som det inte går att värja sig ifrån. Så det tror jag är den vägen som gäller även när det gäller frågor som rör ras och vithet då och det görs ju ibland faktiskt även om det inte görs regelbundet. Jag bara plockade ur minnet nu, bara för ett halvår sedan, det bör vara ungefär för ett halvår sedan så hade Svenska Dagbladet ett helt uppslag där de visade bland annat andelen chefer i Sverige inom näringslivet, det börsnoterade företagen tror jag att det var, styrelsemedlemmar med utomeuropeisk bakgrund, det bara dök upp liksom och jag tror att det var två procent om ens det och det stod om det också i Svenska Dagbladet då men det var ju bara alltså ett tillfälle. Det är det som är problemet också. Sedan vet alla att det är så också, att det är så ganska att det kanske bara är 2-3 procent om ens det. Så det är den vägen tror jag som gäller framöver.

MN: Hur tror du att, eller har du någon framtidsspaning hur tror du att utvecklingen kommer att ske framöver?

TH: Ja, nämen visst man börjar i demografin den är ju som den är. Den går inte att göra jättemycket med utan att det ser ut som det gör i befolkningssammansättningen så är det ju ett faktum nu att när det gäller liksom, och nu säger jag det rakt ut såsom jag pratar, raslig mångfald, inte språklig, inte religiös, inte kulturell utan specifikt raslig så är vi i dag ett av de länder i västvärlden som har högsta nivån där. Ja, 20 procent av alla invånare i Sverige har, skulle jag beteckna som icke-vita även om alltså återigen vi har sagt det förut att det är klart att dom personerna kanske inte själva går ut och tänker så om sig

själva men i stort sett så tror jag att det är överensstämmande med verkligheten om man då gör den här uppdelningen utomeuropeiska bakgrund och till (ohörbart ord) och den gruppen kommer att bli ännu större i framtiden. Det betyder inte att det kommer att gå bättre för den gruppen, det är det som liksom också är problematiken här. Det är en grupp som är stor bland unga invånare och det är en grupp som är stor i låt säga urbana Sverige, alltså i städerna medan landsbygden fortfarande till stora delar är lite mer homogen då. Men mängden i sig gör ändå någonting, ja, det det gör är väl att det inte går att undvika att prata om ras och vithet i framtiden, det tror jag inte utan den diskussionen som ändå har börjat kommer att fortsätta och bli ännu mer explicit när åren går, så det är liksom en spaning. När det gäller hur det går för den här gruppen då, icke-vita svenskar helt enkelt, eller icke-vita invånare, alla kanske inte vill kalla sig svenskar så vi säger icke-vita invånare i stället, så kan det bli så att även om gruppen är stor redan och kommer med all säkerhet att bli större i framtiden, låt oss säga att om tio år så är det en av fyra i landet. Mängden i sig betyder inte att det kommer att gå bra för den här gruppen bara för det utan det som kan hända är att vi får en situation där vita, infödda majoritetssvenskar tillsammans med de vita västerländska invandrargrupperna och deras barn och efterkommande fortsätter att låt oss säga dominera toppen, för att uttrycka det slarvigt, var inne i systemet helt enkelt, ha jobb, bo okej, tjäna okej, skapliga skolresultat eller till och med jättebra och då får vi en situation där vi har en väldigt stor icke-vit underklass helt enkelt eller lägre arbetarklass eller underklass som kommer vara kraftigt koncentrerad till miljonprogramsområdena, det vi kallar förorter ofta då. Så är det ju redan men det kommer bli ännu värre möjligen då, det är liksom ett scenario. Ett annat scenario är att det kommer att utvecklas såsom det har gjorts om vi tar USA och Storbritannien som exempel, delvis också Frankrike, en situation där vissa av de här icke-vita invandrargrupperna från vissa regioner och kanske till och med vissa ursprungsländer kommer att rejsa ifrån de andra av alla möjliga anledningar, klassbakgrund, ursprungsland, det kan bero på så mycket, svårt att veta alltid vad det beror på och de kommer då att ganska snart, och då tänker jag verkligen på de som har växt upp i Sverige för det är där liksom allt avgörs hur det går för dem, det som jag i alla fall ibland säger andra generationen. Då menar jag inte alltid att de måste vara födda i Sverige utan jag tänker att de är de som antingen är födda i Sverige eller har invandrat till Sverige innan skolåldern. Det är för mig på något sätt andra generationen. De som i huvudsak har haft sina erfarenheter i Sverige och som än så länge är relativt unga, de är max 50 då sen är de flesta därunder och många är ju barn fortfarande. Den gruppen, där kan det mycket väl bli så att några av de här ursprungsregionerna/ursprungslanderna kommer att ta sig in i systemet eller i svenskheten kan vi ju säga då för vi pratar ju om vithet och svenskhet här, bättre än andra. Det är ju redan delvis så att den här gruppen kommer liksom att skiktas väldigt kraftigt, vi kan tänka oss, jag måste ge några exempel då, att chilensare, eritreaner, indier, iranier absolut kanske vissa nordafrikanska grupper också utgör en ny slags icke-vit medelklass i framtiden såsom det redan finns i just länder som Storbritannien, USA och delvis Frankrike också. Där finns det en icke-vit medelklass men det stora flertalet av icke-vita invånare i Sverige kommer tyvärr antagligen att stanna kvar i liksom lägre arbetarklass, underklass.

FV: Du nämnde vissa grupper eller från vissa regioner och länder. Har det också med hudfärg att göra?

TH: Det är jättesvårt att säga. Jag har jättemycket fokus på ras och vithet men jag är också medveten om att det inte är allt, att det alltid är en massa annat också. Det kan ha det, för vissa av de här grupperna men för andra så kan det vara andra parametrar som gör att det antingen går sämre eller bättre för dem. Ras är en faktor som jag kämpar för att man ska beakta då. Vi vet redan att kön spelar in, vi vet att det sannolikt är så att det första språk man har spelar in, att det kanske är lättare att lära sig svenska om man pratar, ta till exempel kurdiska, ett indoeuropeiskt språk som är faktiskt släkt med svenska, det bör vara lättare för kurder att lära sig svenska än kineser. Jag vet inte om det är så men det skulle kunna vara så. Religion är säkert en parameter också särskilt om du är muslim eller tänker på dig själv som muslim men du har en kulturellt muslimsk bakgrund så är det troligen besvärligare än om du har en ortodox kristen bakgrund från Östeuropa exempelvis eller Balkan om du är serb

exempelvis. Men ras är absolut en faktor som kommer att avgöra de här scenarierna som jag målade upp nu.

FV: Har du någonting som vi inte har frågat om eller som du skulle vilja avsluta med som du känner att det här missade ni att ta upp?

TH: Nej, jag tycker att vi hann med det mesta. Det går ju att prata om frågor om ras och vithet i relation till både dagens och framtidens Sverige hur länge som helst men det här var på något sätt en, jag tycker att det var en bra introduktion tror jag för lyssnarna till de här frågorna om hur det går att tänka kring ras och vithet i relation till dagens Sverige.

FV: Ja, just det. Då tackar vi så jättemycket Tobias! Det har varit jätteintressant att ha dig här.

TH: Tack!

MUSIK

MN: Gud vilket intressant samtal.

FV: Ja, det tycker jag också. Tobias är ju full av kunskap och att vi genom den här podden får komma ut med det här ämnet kring ras och vithet tycker jag är helt fantastiskt.

MN: Verkligen.

FV: Då är det dags för Grej och the day.

MUSIK

FV: I dag vill vi tipsa om Antirasistisk ordbok skriven av Antirasistiska Akademin. Där hittar ni förklaringar för många av de ord som vi använder i podden, till exempel ras, rasifiering, vithet, etnicitet och många fler. Så ta en titt där. Det var det för dagens avsnitt Mona!

MN: Ja.

FV: Då tackar vi för i dag och vi ses nästa gång!

MN: Det gör vi.

MUSIK